

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΝΕΥ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΚΑΙ ἄλλοτε εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὑποδείξω πόσα ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ἱστορία δύναται νὰ παράσχω λαμπρὰ θέματα εἰς τὴν ἱστορικὴν μεγαλογραφίαν⁽¹⁾. Ἡ ἱστορικὴ ζωγραφία δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς αὐτοὺς τοὺς ἡμετέρους προγόνους. Ἀρκεῖ νὰ ὑπομνήσω δύο καὶ μόνον μεγάλα ἔργα, τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην τὴν ὑπὸ τοῦ Πολυγνώτου γραφεῖσαν ἐν τῇ Παικίλῃ στοᾶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὴν μάχην τοῦ Ἀλεξάνδρου, πιθανῶς τὴν ἐν Ἰσσοῦ, ἥς ἀντίγραφον εἶνε τὸ ἐν Περμπρίξ εὑρεθὲν μέγα ψηφιδωτόν, εἰκόνα ἥς ἄλλοι ἄλλον λέγουσι τὸν ζωγράφον, τὸν Ἀπελλῆν ἢ τὴν Ἑλένην. Θὰ ἦτο δὲ περιττὸν νὰ αναγράψω νεωτέρας μεγάλας ἱστορικὰς ζωγραφίας, ἔργα καλλιτεχνικώτατα μεγάλης ἐπιβολῆς, οἵαι αἱ εἰκόνες τοῦ Ῥαφαῆλ αἱ κοσμοῦσαι τὰς Stanze τοῦ Βατικανοῦ ἢ αἱ τοῦ Kaulbach ἄνωθεν τῆς μεγάλης κλίμακος τοῦ ἐν Βερολίῳ μουσείου.

Ἀληθῶς ὅσον καὶ ἂν μεταβάλλεται σὺν τῷ χρόνῳ ἡ περὶ τὴν ζωγραφικὴν καλλισθησὶα δὲν ἐξέλιπεν ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἱστορικὴν μεγαλογραφίαν καθ' ὃν τρόπον τὸ νεώτερον δρᾶμα δὲν κατέπνιξε τὴν ἱστορικὴν τραγωδίαν.

Τρανὸν δὲ δεῖγμα τοῦ ἀξιώματος ὅπερ ἔτι διατηρεῖ ἡ ἱστορικὴ μεγαλογραφία εἶνε τὸ γεγονός, ὅτι ἐκ τῶν μεγάλων σκηνῶν τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς ἱστορίας ὀρίζονται τὰ θέματα

τοῦ ἐν Παρισίῳ ῥωμαϊκοῦ λεγομένου ἄθλου (Prix de Rome), ἐν ᾧ ἡ εὐδοκίμησις παρέχει εἰς τοὺς διακρινομένους τῶν Γάλλων γλυπτῶν καὶ ζωγράφων τὸ δικαίωμα ὑποτροφίας ἐν τῇ μεγάλῃ σχολῇ τῆς νεωτέρας τέχνης, τῇ Ῥώμῃ.

Ἡ δὲ νεάζουσα ἡμῶν τέχνη ὀλιγώτερον ἐπελήφθη τῆς ἱστορικῆς μεγαλογραφίας. Ἐν μὲν ἀρχαιοτέροις χρόνοις ὁ Βρυζάνης ἔγραψε τὸν Καψάλην, ἔπειτα δὲ ὁ Βελωνάκης σκηνὰς ἐκ τῆς ναυτικῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος· ἐπ' ἐσχάτων δὲ μάλιστα ὁ Ῥεῖλὸς ἔλαβε θέματα ἐκ τοῦ τελευταίου ἡμῶν πολέμου.

Χωρὶς μηδαμῶς νὰ κακίσωμεν τοὺς ἐκ τῶν ἡμετέρων ζωγράφων ἐπιδιδόμενους εὐδοκίμως ἐν μέσῳ μυρίων δυσχερειῶν καὶ πολλαπλῶν ἀπογοητεύσεων εἰς τὴν προσωπογραφίαν ἢ τὴν ῥωπογραφίαν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν γραφικὴν ἢ τὴν ἐφ' ὑγροῦς ζωγραφίαν, θεωροῦμεν καθήκον ἐν ἡμέραις καθ' ἃς ἄρχεται ἐπιραινομένη ποιά τις καλλιτεχνικὴ παρ' ἡμῖν κίνησις καὶ αὖξεται κατὰ μικρὸν τὸ ὑπὲρ τῆς γραφικῆς ἐνδιαφέρον, νὰ ὑπενθυμίσωμεν καὶ τὴν ἱστορικὴν μεγαλογραφίαν.

Καὶ ταῦτα διότι προσφορώτατα πράγματι παρέχουσι θέματα εἰς τὴν ἱστορικὴν γραφικὴν ἀπασαί περίοδοι τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου, ἢ τε ἀρχαία ἱστορία, ἢ τῶν βυζαντινῶν καὶ φραγκικῶν χρόνων καὶ ἡ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Καὶ ἡ μὲν ἀρχαία ἱστορία εἴλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ ἐδόξασε τὴν γραφίδα πολλῶν ὀνυμαστῶν ἀλλογενῶν ζωγράφων. Ἀλλὰ μὴ οἱ βυζαντινοὶ χρόνοι εἶνε ὀλιγώτερον γραφικοὶ καὶ ἐνδιαφέροντες ὑπὸ ἐποψὴν ἱστορικῶν σκηνῶν, ἐνδυμασιῶν, σκευῶν, γραφικοῦ καθ' ὅλου διακόσμου; Ὁ Γουσταῦος

(1) Σπυρ. Π. Λάμπρου. Ἱστορικὰ μελετήματα σ. 46 κ. ἑ.

Doré, ὁ Alma Tadema ἐνεπνεύσθησαν ἐξ αὐτῶν ἄξια λόγου ἔργα. Περὶ δὲ τοῦ μεγάλου ἡμῶν ἀγῶνος ὄντος τοῦ λόγου, ἀρκεῖ νὰ ὑπομνήσω τῆς Σφαγῆς τῆς Χίου τοῦ Ὁρατίου Vernet, τὸν πίνακα τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναβαρρίνου, τὸ ὥραϊον τοῦτο ἔργον τοῦ Langlois τὸ κοσμοῦν τὴν Ἑθνικὴν πινακοθήκην τῶν Βερσαλλιῶν. Εἰς πάντων δὲ τὴν μνήμην θὰ ἔλθῃ βεβαίως μάλιστα ἡ σειρὰ τῶν θαυμασίων εἰκόνων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, ἃς ἐφιλοτέχνησε μετὰ μεγάλην μελέτην καὶ ἐπιτόπιον ἐπίσκεψιν τῆς Ἑλλάδος καὶ μετὰ πολλῆς ἐμπνεύσεως ὁ Πέτρος von Hess. Αἱ τοιχογραφίαι αὗται αἱ κοσμοῦσαι τὰς Arkaden τοῦ Μονόχου, ἐπαναληφθεῖσαι δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀνακτόροις τῶν Ἀθηνῶν εἶνε γνωστόταται ἐκ τῶν φερμένων χαλκογραφικῶν αὐτῶν ἀποτύπων. Οὐχ ἥττον δὲ γνωστοὶ εἶνε καὶ οἱ δύο ὥραϊοι μεγάλοι πίνακες τοῦ αὐτοῦ ζωγράφου οἱ κοσμοῦντες τὴν ἐν Μονόχῳ Νέαν Πινακοθήκην καὶ παριστάνοντες τὴν ἐξέδον τοῦ βασιλέως; Ὁθωνος εἰς Ναύπλιον καὶ τὴν ἐξέδον αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας.

Νομίζω δέ, ὅτι ἐπέστη ὁ χρόνος νὰ τραπῇ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ γραφικὴ εἰς τὴν παράστασιν μεγάλων ἱστορικῶν εἰκόνων κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν ζωγράφων τῆς Ἑσπερίας καὶ τοῦ Βερρά καὶ τῶν ὀλίγων παρ' ἡμῖν μέχρι τοῦδε πειραθέντων ἱστορικῶν θεμάτων.

Εἶνε δ' αἱ σκηναὶ τῆς ἀρχαίας, μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας αἱ κατάλληλοι νὰ γείνωσιν ἀντικείμενον μεγαλεπήβολου γραφίδος πολλὰ καὶ ποικίλαι. Βιβλίον ὅλον μόλις θὰ ἤρκει πρὸς ἐκθεσιν αὐτῶν. Ἀπλὴ ἀνάγνωσις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων γινομένη ὑπὸ ψυχῶν φιλοτέχνων ἤρκει νὰ μεταπλάσῃ εἰς γραφικωτάτας εἰκόνας χωρὶς τῶν ἀρχαίων, θαυμάσια ἀληθῶς. Ἡδὴ πρὸ ἐτῶν ἐπειράθην νὰναλύσω ὑπὸ τριαύτην ἐποψὶν ἐν χωρίον τοῦ Ἡρόδοτου, ἐν ᾧ ἐκτίθεται ἡ συγκριμὴ τῶν λαφύρων μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν. Ἀς ἐπιτραπῇ νὰ ἐπαναλάβω ἐνταῦθα ὅσα ἔγραψα τότε.

« Ἡ λεία ὑπῆρξε πολλὴ μετὰ τὴν μάχην τὴν ἐν Πλαταιαῖς. Ὁ Πέρσης δὲν ἠδύνατο νὰποβάλῃ οὐδ' ἐν τῇ ὥρᾳ τῶν πολέμων καὶ τῶν μαχῶν τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὴν τρυφὴν τῆς Ἀσίας ἐκείνης τῆς πλουσίας καὶ φιληδόνου, πρὸς ἣν μόνῃ ἐλληνικῇ πόλει μία, ἡ Σύβαρις, διαμφοισθητεῖ τὸ προνόμιον τοῦ νὰ καταστῇ παροιμιώδης ἐπὶ τρυφῇ. Ἐκ τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν δὲν ἔλειπεν οὔτε ὁ χρυσὸς, οὐδὲ ὁ ἀργυρὸς ὅστις ἐκόσμει τὰ μέγαλα τῆς πατρίδος γῆς, οὐδ' αἱ κόμηλοι καὶ αἱ ἀρμάμαξαι καὶ οἱ μάγειροι καὶ αἱ παλλακίδες αὐτοῦ πολλὰ. Τὴν λείαν ταύτην ὁ Πανσάνης διὰ τοῦ κήρυκος παρήγγειλε νὰ μὴ ἐγγίσῃ κανεὶς καὶ διέταξε τοὺς εἰλωτας νὰ συγκομίσωσι τὰ λάφυρα. Ἀρελέστατα, ἀλλ' ὥς ἐν εἰκόνι περιγράφει ὁ Ἡρόδοτος τὴν συγκομιδὴν τῶν λαφύρων. «Πανσάνης δὲ κήρυγμα ποιησάμενος μηδένα ἄπτε-

σθαι τῆς λείης, συγκομίζειν ἐκέλευσε τοὺς εἰλωτας τὰ χρήματα. Οἱ δὲ ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκιδνάμενοι εὗρισκον σκηνὰς κατεσκευασμένας χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους, κρητῆράς τε χρυσεούς καὶ φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα. Σάκκους τε ἐπ' ἀμαξέων εὗρισκον ἐν τοῖσι λέβητες ἐφαίνοντο ἐνεόντες χρυσεοὶ τε καὶ ἀργύρεοι· ἀπὸ τε τῶν κειμένων νεκρῶν ἐσκούλευον ψελία τε καὶ στρεπτοὺς καὶ τοὺς ἀκινάκας ἐόντας χρυσεούς, ἐπεὶ ἐσθῆτός γε ποικίλης λόγος ἐγίνετο οὐδὲ εἰς». Ἡ εἰκὼν εἶνε γραφικωτάτη. Φαντάσθητε τὴν ὑστεραίαν τῆς μάχης τὸ πεδῖον ἐκεῖνο τὸ μυριόνεκρον, ἐνθα τὴν προτεραίαν μέγας ἐγίνετο ἀγὼν καὶ συνεκρούοντο τὰ δόρατα καὶ αἱ ἀσπίδες καὶ ἐφειγεν ἡ ἵππος καὶ ἀντήχει ἡ ἀλαλαγὴ καὶ αἱ εἰμῳγαὶ ὀλλύντων τ' ὀλλυμένων τε. Ἐκεῖ νῦν ἀκούονται τῆς νίκης μόνον οἱ ἀλαλαγμοὶ ἐν μέσῳ πολυθηγήντου σωρείας οἰκείων καὶ φίλων νεκρῶν καὶ μυριάδων βαρβάρων οἵτινες κεῖνται πεσόντες οὐχ ἥττον γενναίως ὑπὲρ ἀγῶνα ἀδίκου. Ἀλλ' ἀφῆνε ἡχρεὶ τοῦ ἱεροῦ κήρυκος ἡ ἐιάτορος φωνή, καὶ οὐδεὶς τολμᾷ νὰ ἐπιληφθῇ τῶν λαφύρων, ἅτινα δὲν εἶνε ὠρισμένα διὰ μόνους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ' ἀνήκουσι καὶ εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τῆς θαίναι. Τὸ φιλόχρυσον γένος τῶν εἰλωτῶν λαμβάνει τὴν διαταγὴν νὰ συναγάγῃ καὶ φέρῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὴν λείαν. Οἱ εἰλωτες σκυρπίζονται ταχεῖς ἀνὰ τὸ στρατόπεδον, ὁ εἰς ἐξῶ, ὁ ἄλλος ἐκεῖ· οἱ μὲν εἰσέρχονται ἐκθαμβοὶ εἰς τὰς σκηνὰς τὰς πλουσίας, οἱ δὲ θαυμάζουσι τὰς κλίνας καὶ τοὺς κρατῆρας καὶ τὰ ποτήρια. Ἀλλ' ὅποια ἡ ἐκπληξὶς τῶν ἄλλων περαιτέρω· ἐκεῖνοι οἱ σάκκοι ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν περιέχουσι λέβητας, ἀλλ' οἱ λέβητες ἐκεῖνοι εἶνε χρυσεὶ καὶ ἀργυρεῖ, καὶ οἱ εἰλωτες διανοίγουσι μεγάλους τοὺς ὀφθαλμούς, διότι κρατοῦσι παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν ἰδίαις χερσὶ σκευὴ ἀπείρω; πολυτιμότερα τῶν ἀκαλλῶν ἐκείνων, ἐντὸς τῶν ὁποίων παρσκειάζον παρὰ τὸν Εὐρώταν τὸν μέλανα ζῶμὸν τοῦ λιτοῦ αὐτῶν δεσπότη. Ἄλλοι ἐτρέπησαν εἰς συναγωγὴν λείας προχειροτέρας· ὅτε μὲν πίπτοντες ἐπὶ τὰ γόνατα, ὅτε δὲ πρηνεῖς σκυλεύουσι τὰ πτώματα τῶν πεσόντων. Καὶ αἱ ἐσθῆτες εἶνε ποικίλαι καὶ πολυτελεῖς πρὸς τὴν πενιχρὰν αὐτῶν ἐξωμίδα. Ἀλλὰ τίς θέλετε νὰ προσέξῃ εἰς τὰς ἐσθῆτας; Ἐως τις γυμνώσῃ ἓνα νεκρὸν καὶ λάβῃ μίαν ἐσθῆτα, ὁ ἄλλος συνήγαγε ψελία πολλὰ ἐκ τῶν χειρῶν καὶ πολλοὺς στρεπτοὺς ἐκ τῶν λαιμῶν καὶ πολλοὺς ἀκινάκας αἰμοσταγεῖς. Ἄν εἶνε πολλὰ τούτων μεστὰ αἰμάτων καὶ λυθροῦ, τί σημαίνει; Εἶνε χρυσὸς, καὶ δὲν ὑπάρχει δι' αὐτοὺς κηλὶς δυναμένη νάμυνωσιν τὴν λάμψιν τοῦ χρυσοῦ. Ἄλλος σύρει καμῆλους πεφορτωμένους· ἡ κόμηλος προσκρούει ἐπὶ πτωμάτων καὶ ἴσως περ ἀκούεται στεναγμὸς οὐπω ἐκπνεύσαντες τραυματίου.

J. FRÉMIET — 'Ο πρωτογεγγής άνθρωπος
ἐν μισφ λύκων

J. ALIZART. — 'Ο τρόμος του φιλαργύρου

E. DEULLY. — 'Ορφεύς

J. J. HENNER. — 'Ο Λευίτης 'Εφραίμα παρά
τὴν νεκρὴν σοῦ γόνου

F. BARBIAS — 'Εσθῆρ

J. J. WEERTZ. — 'Υπὲρ τῆς ἀν-
θρωπότητος

E. FRÉMIET. — Λουδοβίκος XIV

A BÉGLIN

Ἡ Ποίησις καὶ ἡ Ζωγραφικὴ

(Ἐλαιογραφία)

«Ὁλὴν ταύτην τὴν ποικίλην καὶ πλήρη κινήσεων καὶ ἀντιθέσεων εἰκόνα ἐξάγομεν ἐκ τῶν ὀλίγων λέξεων τοῦ Ἡροδότου, ἃς παρεθήκαμεν ἀνωτέρω. Ὅλα περιέχονται ἐν ταῖς ὀλίγοις ἐκείναις στίχοις, ἅρκει νὰ ἀναγινωσθῶσι καὶ κατανοηθῶσι καλῶς. Τοιαύτας δὲ εἰκόνας, περιλαμβανόμενας ἐν ὀλίγαις λέξεσιν ἃς ἀρκεῖ μόνον νὰ ἀναπτύξῃ ἡ φαντασία, περιέχει πολλὰς τὸ ἔργον τοῦ Ἡροδότου, καὶ διὰ τοῦτο δικαίως ἔλεγεν ὁ μέγας Γερμανὸς ἱστορικός Niebuhr· «ὁ διατρέγων περὶ τὴν φιλοσοφίαν θὰ ζήσῃ καὶ θὰ χαρῇ μὲ τὸν Ἡρόδοτον»· πρέπει νὰ ἀναγινώσκηται καὶ πάντοτε ἐκ νέου νὰ ἀναγινώσκηται». Τὴν εἰκόνα δ' ἐκείνην ἀνέπτυξα διὰ τῶν ἀνδρῶν οὐ μόνον ἵνα δεῖξω ἐν μικρῷ δεῖγματι τὸν γραφικὸν τρόπον τοῦ Ἡροδότου, ἀλλὰ καὶ ἵνα δηλώσω τὴν διαφορὰν τῆς ἀρχαίας ἀπὸ τῆς νέας ἱστοριογραφίας ἐν ταῖς εἰκόσιν. Ἡ τέχνη ἡμῶν τῶν νεωτέρων ἐνασμενίζει εἰς εἰκόνας γραφικὰς. Καλλιτεχνουμένη μετὰ χρωμάτων καὶ τὸ ἔργον ἡμῶν στηρίζεται εἰς τὴν κατ'ἀλληλον ἐναλλαγὴν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς σκιάς. Λέγομεν δὲ ταῦτα, ἐννοεῖται, περὶ τῆς ἱστοριογραφίας ὡς καλῆς τέχνης, οὐχὶ δὲ περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀναδιφύσεως. Ἀλλὰ παρὰ ταῖς ἀρχαίαις ἡ ἱστορικὴ τέχνη εἶχεν ἄλλους κανόνας· αἱ εἰκόνας αὐτῆς εἶνε διαγράμματα, ἔχουσι πλαστικὸν τὸ κάλλος. Ὁ δὲ νεώτερος ἱστοριογράφος δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται φαντασμαγορῶν, ὅταν περιγραφῇ τῶν ἀρχαίων πηγῶν μετατρέπῃ εἰς εἰκόνας οἷας ἀπαιτεῖ ὁ νεώτερος κόσμος, ὅταν τὸ πλαστικὸν ἔργον μεταπλάσῃ εἰς ζωγραφίαν· μόνον δ' εἶνε ἀνάγκη πᾶσαι αἱ γραμμαὶ τῆς ζωγραφίας ταύτης νὰ περιέχονται ἐν τῇ ἀρχαίᾳ εἰκόνι. Καὶ δι' ἄλλον δὲ τινα λόγον ἀνέπτυξα τὴν περιγραφὴν ταύτην, ἵνα φανῇ ὅποια ἀξιόλογα θέματα ἱστορικῶν ζωγραφῶν περιέχει ἡ ἀρχαία ἱστοριογραφία, μελετωμένη ὡς δεῖ. «Ὅταν ἡ ἐλληνικὴ ζωγραφικὴ ἀνδρωθεῖσα ἐπιληφθῇ μεγάλων ἱστορικῶν θεμάτων, δὲν θά μελήσῃ βεβαίως νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐξεικόνισιν τῶν Εἰλώτων σκιδναμένων ἀνὰ τὸ στρατόπεδον καὶ συγκομιζόντων τὰ χρήματα».(1)

Ὁμοίως σκηνὰς πολλὰς ἠδύνατο νὰ γράψῃ νεώτερος ζωγράφος, ἔχων ἀνὰ χεῖρας τὸ κείμενον τοῦ Ἡροδότου. Ἡ Ἀρτεμισία, βυθίζουσα ἐν τῷ στενῷ τῆς Σαλαμῖνος τὴν τριήρη τοῦ Δαμασίου, ἐν ᾧ ἐγγὺς ἐπὶ τῆς γῆς κάθεται ἐφ' ὑψηλοῦ θρόνου ἐπὶ τοῦ ἀργυρόποδος θρόνου ὁ Εὐεξής, ἔχων περὶ αὐτὸν τοὺς γραμματεῖς σημειοῦντας τοὺς ἀνδραγαθούοντας· οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδου κτενιζόμενοι ἐν Θερμοπύλαις εἶνε οὗς μόνον ἐκ τῶν θαυμασίων εἰκόνων ἃς παρέχουσιν ἐκ τῶν μεγάλων ἡμερῶν τῶν περσικῶν πολέμων αἱ θάνατοι σελίδες τοῦ Ἀλικαρνασέως.

Ἀλλ' εἴπερ τις καὶ ἄλλος τῶν ἀρχαίων συγ-

γραφέων παρέχει θέματα ἱστορικῶν μεγαλογραφῶν διὰ τὸ γραφικώτατον τῶν περιγραφῶν αὐτοῦ, ὁ Πλούταρχος. Οἱ βίοι αὐτοῦ εἶνε αὐτόχρημα ἱστορικὴ πίνακοθήκη. Ἀς ἀναγνώσωσιν οἱ ἡμέτεροι ζωγράφοι ἐπὶ παραδείγματι τὴν περιγραφὴν τοῦ θανάτου τοῦ Δημοσθένους ἐν τῷ ναῷ τῆς Καλαυρείας, τὴν κηδεῖαν τοῦ Φοῖλοποιμένορος, τὴν πρὸ τῆς κλίνης τοῦ μελλοθανάτου Ἀλεξάνδρου παρέλασιν τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, τὴν εἰκόνα τῆς ἐν Ῥώμῃ πομπεύσεως τοῦ τελευταίου βασιλέως τῶς Μακεδόνων Περσέως, τὴν διὰ τοῦ ποταμοῦ Κύνου πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἔλευσιν τῆς Κλεοπάτρας ὡς Ἀφροδίτης, τὴν θάνατον τῆς τελευταίας Ἑλληνίδος βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου, καὶ εἴμαι βέβαιος, ὅτι θὰ ἐμπνευσθῶσιν.

Ἐχουσι δὲ σήμερον οἱ ζωγράφοι οἱ ἐπιλαμβανόμενοι θεμάτων τῆς ἀρχαίας ἱστορίας μεγάλα ἀρχαιολογικὰ βοηθήματα οὐ μόνον εἰς τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὰ σκεύη τῶν ἀρχαίων ἀναφερόμενα, ἀλλὰ καὶ διευκολύνοντα τὴν εἰκονογραφικὴν παράστασιν τῶν ἐπισήμων τῆς ἀρχαιότητος προσώπων ἐξ οὗ μάλιστα χρόνου τὴν ἀπαρχαιωθείσαν ἤδη Ἑλληνικὴν εἰκονογραφίαν τοῦ Βισκόντη ἤρχισεν ἀντικαθιστάνουσα ἡ Griechische Ikonographie τοῦ Bernoulli, ἥς ἐδιδραμεύθη κατ' αὐτὰς τὸ πρῶτον μέρος.

Δυσχερεστέρα βεβαίως θὰ εἶνε ἡ ἐπιβολὴ αὐτῶν, ἐπιχειρούντων τὴν παράστασιν σκηνῶν ἐκ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας, ἥς καὶ αἱ ἀρχαιοφύτοι καὶ ἡ εἰκονογραφία ἔχουσι μελετηθῇ πολὺ ὀλιγώτερον ἢ αἱ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Ἀλλ' ὑπάρχει περὶ ταῦτα ἀπὸ τινος ἀρκετὴ κίνησις καὶ δύνανται νὰ δεθῶσιν ἱκαναὶ ὀδηγίαι ὡς πρὸς τὴν εἰκονογραφίαν τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν πατριαρχῶν, καθ' ἃ θέλω ἐκθέσει ἐν ἄλλῳ ἄρθρῳ ἐνταῦθα.

Ἀτελεύτητος δ' εἶνε ἡ σειρά πινάκων οἵτινες ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἀντικείμενον σκηνὰς ἐκ τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας, τῶν χρόνων τῆς φραγκοκρατίας καὶ τῆς τουρκοκρατίας καὶ τῶν μεγάλων ἡμερῶν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος.

Ὑποδεικνύω ἀπλῶς τί ἠδύνατο νὰ γείνη, καὶ παύσαι τοῦ λόγου ἀντιγράφων ἐνταῦθα ὀλίγους στίχους τοῦ Κεδρηνοῦ περὶ τοῦ πέρατος τῶν πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἀγῶνων Βασιλείου τοῦ Βουλγακτόνου· Ἐπιστήσας οὖν ἄρχοντα τῆς πόλεως (Ἀχρίδος) Εὐστάθιον πατρίκιον τὸν Δαφνομήλην καὶ φρουρὰν ἀξιόλογον αὐτῷ δοῦς, ἐξῆλθεν εἰς τὴν παρεμβολήν, καὶ ἀχθεῖσαν ὡς αὐτὸν ἐδέξατο τὴν γυναῖκα Ἰωάννου τοῦ καὶ Βλαδισθλάβου, σὺν τρισὶν υἱοῖς καὶ θυγατράσιν ἔξ, ἐπαγομένην καὶ νοθογενῇ υἱὸν τοῦ Σαμουήλ καὶ δύο θυγατέρας Παδομηροῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαμουήλ καὶ πέντε υἱούς, ὧν εἰς πεπήρωτο τοὺς ὀφθαλμούς παρὰ τοῦ Ἰωάννου λωδηθείς. Μάτην βεβαίως θάναζήτησεν τις ἐν τούτοις ταῖς στίχοις τὴν γραφικὴν δύναμιν

(1) Σπυρ. Π. Λάμπρος, Ἱστορικὰ μελετήματα σ. 45 κ.ε.

Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΓΑΥΠΤΟΥ

ΥΠΟ Μ. ΚΡΟΥΖΕ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ α' τεύχους).

τοῦ Ἡρόδοτου ἢ τοῦ Πλουτάρχου. Ἀλλ' οὐχ ἤττον ἐξ αὐτῶν δύναται νὰ ληφθῇ εἰκὼν θαυμασία. Φαντάζομαι μέλλοντα Ἑλληνα ζωγράφον δι' ὅλης τῆς δυνάμεως τοῦ χρωστήρος αὐτοῦ ἀπεικονίζοντα τὸν Βασίλειον, οὗ τὴν ἀρρενωπὴν μορφήν καὶ τὴν βασιλικὴν στολὴν περιέσωσεν εἰς ἡμᾶς περιώνυμον χειρόγραφον τῆς Βενετίας, μετὰ τριακονταετῆς ἀγῶνας γηθόσυνον ἐπὶ τῇ ἐκνικήσει τῶν Βουλγάρων. Ἐχει πέσει ἤδη ὑπὸ χειρὸς δολοφόνου ὁ τελευταῖος τῶν ἀντιπάλων τσάρου Ἰωάννης, ἔχει χαλαρωθῇ πᾶσα τῶν βαρβάρων πελειῶν ἢ ἀντίστασις, καὶ ὁ νικηφόρος βασιλεὺς διατρέχει θριαμβευτικῶς τὰς ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ μακρὸν κατεχόμενας ἑλληνικὰς χώρας. Ἡ Ἀχρὶς καὶ τὰ ἐν αὐτῇ βασιλεία τοῦ πεσόντος βασιλέως ἔχουσι παραβῶνται εἰς τὸν νικητὴν, εὐρόντα ἐν αὐτοῖς πλούτη χρυσοῦ καὶ στέμματα ἐκ μαργάρων καὶ χρυσοῦρεϊς ἐσθῆτας, πολυτελῆ λάφυρα τῆς ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα στρατιάς. Καὶ ἰδοὺ ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτοῦ τῷ πρὸ τῆς Ἀχρίδος ἔρχεται εἰς ὑπάντησιν αὐτοῦ μετὰ τῶν ἡττημένων συγγενῶν καὶ τῆς ἀκολουθίας μελανεῖμων ἡ τσαρῖνα, ἡ χήρα τοῦ ὑστάτου τῶν ἡττημένων Βουλγάρων ἡγεμόνος, καὶ πίπτει εἰς

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ λίθου δηλαδὴ κατ' εὐθεῖαν ἐκτελέσεως τοῦ πρωτοτύπου ὁ μαθητὴς θ' ἀρχίσῃ εὐθὺς νὰ κατανοῇ πλεῖστα ὅσα οἶον τὰ διάφορα εἶδη τοῦ μαρμάρου, τὴν τραχύτητα ἢ τὸ κρυπταλλοειδές, τὴν διαφάνειαν ἢ τὴν ὀξείδωσιν, ἀναλόγως τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ἐφαρμόσῃ ἰδιαίτερον τρόπον ἐργασίας καὶ θὰ κατανοήσῃ πρὸς τοῦτοις πόσον σπουδαίως ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ ρυθμοῦ τῶν μεγάλων καλλιτεχνικῶν περιόδων ἡ χρῆσις τοῦτοῦ ἢ ἐκείνου τοῦ ὕλικου.

Οὕτω π.χ. ἐν κρυπταλλοειδὲς μάρμαρον ὡς τὸ Πάριον δὲν ἐπιτρέπει οὐδεμίαν λεπτομερῆ ἐκτέλεισιν κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς φυσιοκρατικῆς (ρεαλιστικῆς) σχολῆς. Θὰ ἀφινε πολλὰ μέρη μεγάλης λεπτότητος νὰ φαίνωνται ἄνευ σώματος ὡς π.χ. μίαν ῥίνα εἰς τὸ φυσικὸν μέγεθος. Διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις τὴν σπουδαιότητα τοῦ ρυθμοῦ ὡς πρὸς τὴν ὕλην, ἃς φαντασθῇ ἐν Αἰγυπτιακὸν ἀγαλμα ἐκ Βασανίτου λίθου μεταφερόμενον εἰς Ἰταλικὸν μάρμαρον. Εἶνε φανερώτατον ὅτι ἡ ἐντύπωσις θὰ εἶνε ἐντελὲς διάφορος, αἱ μορφαὶ θὰ ἐφαίνοντο νεκραὶ καὶ κεναί· ἢ ἃς φαντασθῇ τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μήλου, τὸν Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλους ἐκ Βασανίτου λίθου! Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ προσφύγῃ τις εἰς ταιαύτας μεγάλας διαφοράς. Ὡς παραθεῖται τις ἀπλῶς τὴν Ἀφροδίτην τῆς Μήλου ἐν Ἰταλικῷ μαρμάρῳ πλησίον τοῦ Παρίου· δὲν θὰ εἶνε ποσὺς τὸ αὐτὸ καλλιτέχνημα. Ἐπίσης ἀντιθέτως τὴν προτομὴν τοῦ Menzel ὑπὸ τοῦ Βέγα μεταφερομένην εἰς διαφανὲς πάριον μάρμαρον. Ὅσον περισσotέρα χρῆσις γίνεται τοῦ Ἰταλικοῦ λεπτοτάτου μαρ-

Θ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ποδηλάτης

(Προτομή)

τοὺς πόδας τοῦ Βουλγαροκτόνου παραδιδόμενη. Ὁ Σκυλίτης καὶ ὁ αὐτὸν ἀντιγράφας Κεδρηνὸς δὲν εἶχον τὴν γραφίδα τοῦ Ἡροδοτου ἢ τοῦ Πλουτάρχου ὅπως ἐπιχρώσωσι προσηκόντως τὴν περιφανῆ σκηρὴν τῆς μεγάλης ἐθνικῆς νίκης. Ὡς συμπληρώσῃ τὰ λείποντα χρώματα ὁ πατριωτικὸς χρωστήρ εὐφραντάστω Ἕλληνας καλλιτέχνους.

ΣΠΥΡ. Π. ΔΑΜΠΡΟΣ

